

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Oğuz TEKİN, bilindiği üzere Antik Numismatik sahasını çalışma alanı haline getiren bir eskiçağ tarihçimizdir. Bu konularda kaleme aldığı Türkçe ve yabancı dillerdeki birçok makalesi dışında *'Antik Numismatik ve Anadolu'*, *'Antik Anadolu Numismatiği Bibliyografyası'*, *'Grek ve Roma Sikkeleri Yapı Kredi Koleksiyonu'*, *'Eski Yunan Tarihi'*, *'Eskiçağ'da Para'*, *'Eskiçağ'da İstanbul'*, *'Bizans Sikkeleri Yapı Kredi Koleksiyonu'*, *'Sivas Definesi: VI. Mithradates Eupatoros Dönemi Pontos ve Paphlagonia Kentlerinin Bronz Sikkeleri'*, *'Sadberk Hanım Müzesi Antik Sikkeler Kataloğu'*, *'Sylloge Nummorum Graecorum Turkey 2: Anamur Museum, vol.1: Roman Provincial Coins (S. Altınoluk ile)'*, *'Eski Anadolu ve Trakya: Ege Göçlerinden Roma İmparatorluğu'nun İkiye Ayrılmasına Kadar'*, *'Clemens Emin Bosch (1899-1955): Mülteci Bir Akademisyenin Biyografisi (N. Türker Tekin ile)'* adlı eserleri de bulunan TEKİN, son olarak bu tanıtıma konu olan *'Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş'* isimli çalışmasını da bilim dünyasına sunmuştur.

Sekil, Düzen ve Kuruluş:

2008 yılında İletişim Yayınları tarafından basılan eser, İçindekiler, Çerçeve Yazılar Listesi, Önsöz ve Teşekkür içeren sayfalara ek olarak Birinci Kısım, İkinci Kısım, Eski Roma Tarihi İçin Kronoloji Cetveli, Roma İmparatorları Listesi, Sözlük, Harita ve Resimlerin Listesi ile Kaynakça, Kişi ve Yer Adları Dizini kategorilerinin yer aldığı 351 sayfadan oluşmaktadır.

Eserde yer alan kısım ve bölüm başlıkları ise şunlardır:

Birinci Kısım: Eski Yunan Tarihi (s.19-172),

- I) Eski Yunan Tarihinin Kaynakları (s.21-29),
- II) Ege Dünyası'nın Tarihi Coğrafyası (s.30-35),
- III) Tarihöncesi Dönem'de Ege Dünyası (s.36-38),
- IV) Tunç Çağları (s.39-51),
- V) Homeros Öncesi Dönemden Arkaik Çağ'ın Sonuna Kadar (s.52-89),
- VI) Pers-Yunan Savaşları (s.90-102),
- VII) Peloponnesos Savaşı (s.103-108),
- VIII) Peloponnesos Savaşı'ndan Sonra (s.109-115),
- IX) Makedon Egemenliği ve Hellenistik Çağ (s.116-143),
- X) Anadolu'da Kurulan Hellenistik Krallıklar (s.144-169),
Eski Yunan Tarihi İçin Kronoloji Cetveli (s.170-172),

İkinci Kısım: Eski Roma Tarihi (s.173-316),

- I) Eski Roma Tarihinin Kaynakları (s.173-182),
- II) İtalya (s.183-189),
- III) Etrüsk Hâkimiyeti ve Krallık Dönemi (s.190-195),
- IV) Cumhuriyet Dönemi (s.196-223),
- V) İmparatorluk - Principatus Dönemi (s.224-288),
- VI) İmparatorluk - Dominatus Dönemi (s.289-307),
- VII) Bölünen İmparatorluk (s.308-310),
Eski Roma Tarihi İçin Kronoloji Cetveli (s.311-312),
Roma İmparatorları Listesi (s.313-316).

Şekle ilişkin son olarak eserin ön ve arka kapak tasarımlarının da oldukça çekici olduğunu söyleyebiliriz.

İçerik ve Kapsam:

Eserin içeriğine baktığımızda ilk olarak kitabın hangi konular üzerinde durduğuna ilişkin yazarın Önsözündeki açıklaması dikkat çekmektedir. TEKİN, kitabı yazma nedenini Önsöz sayfalarında şöyle anlatıyor, ben de özetliyorum: “ *Eski Yunan ve Roma Tarihi*'ni bir arada ele alan bu hacimde bir kitap Türkiye'de ilk kez yayımlanmaktadır. Ancak, Eski Yunan ve Roma tarihlerini ayrı ayrı ele alan kitapların sayısı da birkaçı geçmez. Bu durumda yeni, araştırmalar ve yayınların ışığı altında Eski Yunan ve Roma

* Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, hureten@adu.edu.tr AYDIN.

tarihini kapsayan bu kitabın yazılmasının yararı açıktı. Fakat yine de kitabı, iddiadan uzak bir 'Giriş' ya da 'El Kitabı' niteliğinde tutmak istedik..."(s.16).

Eseri kaleme almasında etken olan nedeni açıkladığı Önsözden sonra yazar, 'Eski Yunan Tarihi' ve 'Eski Roma Tarihi' başlıklarını taşıyan eserin kısımlarına geçmektedir.

Birinci Kısım: Eski Yunan Tarihi başlığını taşıyan bu kısım kendi içinde on bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümleri ve kısaca bunların kapsamalarını şöyle tanımlayabiliriz:

I) *Eski Yunan Tarihinin Kaynakları*: Bu bölümde yazarımız ilk olarak Eski Helen dünyasından günümüze kalan kaynakların niteliğini ele almaktadır. Antik kaynakların ve modern eserlerin çeşitliliğine ilişkin önemi vurguladıktan sonra TEKİN, tarihsel rekonstrüksiyon için çok önemli bir yer tutan belli başlı antik yazarlardan ve onların eserlerinden kısaca söz etmektedir.

II) *Ege Dünyası'nın Tarihi Coğrafyası*: Ege Denizi'ni çevreleyen kara parçaları ile Ege Denizi içinde bulunan bütün adaların hepsinin oluşturduğu coğrafyaya özellikle Girit, Kıta Yunanistan ve Anadolu'ya değinilmektedir.

III) *Tarihöncesi Dönem'de Ege Dünyası*: Ege havzasını oluşturan kara parçalarındaki –Girit, Anakara Yunanistan ile Türkiye Trakyası ve Anadolu- ilk yerleşimler M.Ö. 3000 yıllarına kadar olan süreçte kısaca değerlendirilmektedir.

IV) *Tunç Çağları*: Bu bölümde yazar, Ege Dünyası'nın M.Ö. yaklaşık 3000 yıllarından başlayarak 'Tunç Çağı' olarak adlandırılan bir sürece girdiğinden söz ederek, Ege Dünyası ve Anadolu'daki Orta ve Geç Tunç Çağları (M.Ö. 2.binyıl)'na ilişkin bilgiler vermektedir.

V) *Homeros Öncesi Dönemden Arkaik Çağ'ın Sonuna Kadar*: Bu bölüm, Ege ve Dor göçleri, Karanlık Çağ/Yunan Ortaçağı, Yunan alfabesinin ortaya çıkışı, Batı Anadolu kent-devletleri ve Lydia Krallığı, Kent-devletlerinin kuruluşu, Meclisler, magistratlar ve yurttaşlar, Kolonizasyon Dönemi ve koloniler, Tiranlar, Yeni toplum düzenine doğru, Drakon, Solon, Kleisthenes ve Atina'da demokrasinin kurulması, Sikkenin icadı ve yayılımı, Batı ve Güney Anadolu'da kurulan uygarlıklar –Phrygia, Lydia, Karia ve Lykia- alt başlıklardan oluşmaktadır.

Dolayısıyla bu bölümde M.Ö. XII. yüzyılda Önasya ve Balkan kavimleri arasında tarihin seyrini değiştiren Dor Göçleri ve sonrasındaki etkiler ile ilgili mevcut bilgiler derlenerek değerlendirilmiştir. Örneğin Dor istilasından sonra Yunanistan'da halk sınıfları oluşmuş ve 'polis' adı verilen şehir devletleri kurulmuştur. Dahası yaklaşık M.Ö. VIII. yüzyıldan itibaren ilk koloniler kurarak 200–250 yıl süreyle devam eden bu kolonileştirme faaliyetleri neticesinde uygarlık tarihi açısından birçok kalıcı ve önemli sonuçlar oluşmuştur. Örneğin Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında yeni yerleşme alanlarının ortaya çıkması, yeni üretim tekniklerinin ve ekonomik uğraş alanlarının yaratılması, Yunanistan'da siyasal tarihin oluşumunu sağlayacak yeni sınıfların doğup güçlenmesi bunların başında gelenleridir.

VI) *Pers – Yunan Savaşları*: M.Ö. V.yüzyılın ilk yarısında yani Yunan Tarihinin Klasik Çağı'nda Yunanistan şehir devletlerinin bugünkü İran Devleti'nin bulunduğu topraklarda yaşayan Persler ile yaptığı ve tarihin kaydettiği en uzun ve en büyük savaşlar dizisine 'Pers Savaşları' denilmektedir. Aslında Doğu Dünyası ile Batı Dünyası'nın (kültürel farklılık bilinciyle olmasa bile) yaptığı ilk büyük savaş olan ve kaynaklarda ayrıca 'Med Savaşları' adı da verilen bu savaşın görünürdeki nedeni Ionia kent-devletlerinin Pers hâkimiyetine karşı ayaklanmasıdır. Oysa gerçek neden daha derinlerde ve gerilerdedir. Başka bir deyişle perde gerisindeki derin sebeplerden ilki; askeri bir imparatorluk olan Pers İmparatorluğu'nun varlığı ve gücünü sürdürmek için devamlı genişlemek zorunda olmasıdır. İkincisi ise; Persler, devletlerinin yaşamasını sağlayacak ekonomik ilişkilerde Akdeniz ticaretinin rolünü görmüşlerdi. Çünkü bu ticareti yürütenlerden Fenikelileri uyruk haline getirmekle onlardan yüklü vergiler alma şansını yakalamışlar ve artık onların iyi kazanması için onların önündeki engelleri kaldırmak zorunda olduklarını görmüşlerdi. Bu engellerin başında ise Akdeniz'de Fenikelilerin ticari genişlemesine engel olan Akdeniz ticaretiyle zenginleşen Yunanistan ve Ionia kent-devletleri geliyordu. O halde uyruk Fenikelilere uygun ortam sağlamak için Yunanlıların ticari egemenliğine engel olmak gerekiyordu. Özet olarak, Fenikelilere dönük deniz ticareti politikası ve imparatorluğun doğal yayılma politikası Perslerin Yunanistan'a saldırmasını zorunlu kılıyordu.

İşte söz konusu bu savaş Marathon Savaşı ile başlamış, Artemision ve Thermopylai Savaşları, Salamis Deniz Savaşı, Plataia ve Mykale Savaşları ile gelişerek Eurymedon Savaşı ile de sona ermiştir.

VII) *Peloponnesos Savaşı*: Atina ile Sparta arasında M.Ö. 431–404 yılları arasında, yirmi yedi yıl süren savaş, 'Peloponnesos Savaşı' olarak bilinir. Aslında savaş Helenleri Atina veya Sparta merkezli olarak birleştirme savaşıdır. Ancak Hellen dünyasının tümünü kapsayan bu savaşa Persler de karışacak ve mücadele Akdeniz'in ekonomik çıkarlara göre kullanımını ele geçirme mücadelesine dönüşecektir.

Peloponnesos Savaşı'nın ilk on yılı (M.Ö. 431–421) 'Arkhidamos Savaşı' olarak anılır. Söz konusu savaş, M.Ö. 421 yılında Atinalı politikacı ve komutan Nikias'ın çabasıyla 50 yıllık bir süreyi kapsayacak şekilde yapılan bir antlaşma (Nikias Barışı) ile son bulmuştur. Fakat Nikias Barışı,

Peleponnesos Savaşı'na değil, yalnızca bu savaşın bir dönemine son vermişti. Nitekim Atina'nın M.Ö. 417'de tarafsız Melos Adası'nı kuşatması sonucunda savaş çok geçmeden yeniden başlayacaktı. Doğrusu biraz önce ifade ettiğimiz gibi Nikias Barışı fazla uzun sürmedi ve Sicilya Seferi, Lysandros'un Notion zaferi, Arginussai Savaşı ile Aigospotamoi Savaşı ile gerçekleşen Peleponnesos Savaşları Sparta'nın Perslerin yardımıyla Atina'ya üstün gelmesi ile sonuçlandı. Böylece Akdeniz'de ekonomik üstünlük kurmak rekabetinden doğan bu çatışmanın sonunda hem Anadolu'nun batısı yeniden Pers egemenliğine giriyor hem de yıllar süren bu çatışma her iki devleti de güçten düşürüyordu.

VIII) *Peloponnesos Savaşı'ndan Sonra*: Yunanlılarla Perslerin ve ikisi de Yunan halkının bir parçası olan Atinalılarla Spartalılar arasında yapılan Peloponnesos Savaşı sonrasında Perslerin kendi aralarında taht kavgası başlamıştır. Perslerin taht mücadelesi devam ederken Yunanistan'da da olaylar kendi seyrinde devam etmektedir. Örneğin M.Ö. 395 yılında başlayan Korinthos Savaşı; Haliartos, Knidos ve Koroneia gibi üç önemli çarpışmadan sonra, Perslerin Sparta'ya destek vermesi ile M.Ö. 386 yılında son bulmuştur. M.Ö. 386 yılında imzalanan Antialkidas (Kral) Barışı'ndan sonra Thebai kent-devletinin M.Ö. 362'deki Mantinea Savaşı'na kadar olan yaklaşık yirmi beş süren bir yükselişi söz konusudur. Tabii bu arada yani M.Ö. 4. yüzyılın başlarında Batı Anadolu'da da Rhodos, Knidos, Iasos, Ephesos, Byzantion, Kyzikos ve Samos'un bir ittifak (birlik-symmakhia) kurduklarını da görüyoruz.

IX) *Makedon Egemenliği ve Hellenistik Çağ*: Her şeyi hesaba kattığımızda bütün bu savaşlar sonunda kent devletlerinin yıpranmış ve zayıflamış oldukları görülmektedir. Sırasıyla, Sparta, Atina ve Thebai'nin diğer kentler üzerinde üstünlük kurmak istemeleri ama sonuçta bu mücadeleden zayıflayarak çıkmaları kentler birliğinin de parçalanmasına yol açmıştı. Bu da iyice rahatlayan Perslerin baskısını giderek artırıyor. Bu yüzden Pers baskısından kurtulmak ve karışıklığa son vermek için tek yolun Hellen kent devletlerinin birleşmesinde olduğu görülüyordu. Ne yazık ki Yunanistan'da bu birliği kuracak ne bir devlet ne de yetenekli devlet adamı olmadığı için bu gerçekleşmedi. Bundan dolayı bunu gerçekleştiren Makedonya Kralı II. Philippos (M.Ö. 359-336) oldu.

Dolayısıyla II. Philippos, Kutsal Savaş (M.Ö. 355-346), Khaironeia Savaşı (M.Ö. 338), Korinthos Birliği, Büyük İskender ve Doğu Seferi, Büyük İskender İmparatorluğu'nun yapısı ve niteliği, Büyük İskender'den sonraki dönem (Diadokhos'lar) ve mücadeleler ile İpsos ve Korupedion Savaşları bu bölümün konusudur.

X) *Anadolu'da Kurulan Hellenistik Krallıklar*: Korupedion Savaşı galibi Seleukos'un M.Ö. 280 yılında Ptolemaios Keraunos tarafından öldürülmesi sonucunda İskender'in üniter devlet politikası tamamen ortadan kalkmış ve onun yerine şu krallıklar oluşturulmuştur: Mısır'da Ptolemaioslar, Önasya'da Seleukoslar ve Makedonya'da Antigonoslar.

Bu arada Anadolu'da Seleukos egemenliğinin başlamasıyla birlikte ise daha küçük bazı krallıklar kuruldu: Pergamon, Bithynia, Pontos ve Kappadokia Krallıkları. TEKİN, bu bölümde söz konusu Hellenistik krallıkları ve onların Roma ile olan ilişkilerini ele almaktadır. Dahası *Hellenistik krallıkların son bulması* alt başlığı altında yaptığı genel bir değerlendirme paragrafıyla da Hellenistik krallıkların Roma ile mücadelesinde başarısız olduklarını ve tümünün Roma egemenliğine geçtiğini vurgulamaktadır.

İkinci Kısım: Eski Roma Tarihi'ne ayrılmıştır (s.173-317). Bu kısımda; *Eski Roma Tarihinin Kaynakları* (s.173-182); *İtalya* (s.183-189); *Etrüsk Hâkimiyeti ve Krallık Dönemi* (s.190-195); *Cumhuriyet Dönemi* (s.196-223); *İmparatorluk - Principatus Dönemi* (s.224-288); *İmparatorluk - Dominatus Dönemi* (s.289-307) ve *Bölünen İmparatorluk* (s.308-310) başlıkları altında mevcut kaynaklar ışığında Eski Roma tarihi aktarılmıştır. Bu bölümleri ve kısaca bunların kapsamlarını ise şöyle tanımlayabiliriz:

I) *Eski Roma Tarihinin Kaynakları* (s.173-182): Yazar bu kez Birinci Kısım, I. Bölüm'ün başında vermiş olduğu bilgileri tekrar etmeden Eski Roma Tarihi'nin kaynaklarının neler olduğuna ilişkin genel bir bilgi vermektedir. Daha açık anlatmak gerekirse Roma Tarihi ile ilgili olan antikçağ yazarları ve eserlerini kısaca bizlere tanıtmaktadır.

II) *İtalya* (s.183-189): Bu ikinci bölümde yazarımız, Eskiçağ'ın son sahnesini oluşturan Roma Tarihi ve Uygarlığı ile ilgili olarak bizlere İtalya'nın coğrafi konumu; tarih öncesi devirleri ve ilk halkları ile İtalya'da tarihi devirlere girilirken Roma'nın kurulmasından önce mevcut bulunan İtalyan halkları içinde ayrı bir öneme sahip olan Etrüsklerin gelişinden söz etmektedir.

III) *Etrüsk Hâkimiyeti ve Krallık Dönemi* (s.190-195): Etrüskler her ne kadar daha önce Etruria'ya gelip yerleşmişlerse de ne olduysa M.Ö. 7. yüzyılda olmuştur. Bu yüzyılın sonlarına doğru birçok Latin yerleşimi, Etrüsk kent-devletlerine tabi oldu. Ancak bir yüzyıldan biraz fazla süren Etrüsk egemenliği son buldu ve geleneksel inanca göre M.Ö. 753 yılında kurulmuş olduğu söylenen Roma'da son kral Tarquinius Superbus'un kovulmasıyla Krallık Devri sona erdi ve Cumhuriyet Dönemi başladı (M.Ö. 509/508).

IV) *Cumhuriyet Dönemi* (s.196–223): Romalılar M.Ö. 509/8 yılında Etrüsk kökenli kralı kovarak geçtikleri yeni rejime devlet idaresinin yalnız krala ait bir ayrıcalık olmayıp bütün yurttaşları ilgilendiren bir iş olduğu anlamını içeren Latince '*res publica*' adını verdikleri 'Cumhuriyet' rejimini kurdular. Güç ve yetki ise tek bir kişiden (kraldan), iki kişiye (*praetor* denen iki *magistrata*) geçti. Yani rejimin başı olan iki *consul* eşit şekilde emretme ve hükmetme yetkisine (*imperium*) sahipti. Fakat her bir *consul*, diğerinin aldığı bir karara itiraz (veto) edebilirdi. Ayrıca, idari ve siyasal kararlarda *consuller* *Senatus*'a danışır ve oradan çıkan karara (*Senatus Consultum*) göre hareket ederlerdi. Görev süresince dokunulmazlıkları olan *consuller* Roma Halk Meclisi'nce (*Comitia Centuriata*) yıllık olarak seçiliyorlardı; yaptıkları kötü icraatların hesabını ancak görev süreleri bitince verecek olmaları, onları kötü yönetimden uzak tutan bir unsurdur.

Özet olarak yukarıda verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere, Roma'nın Krallık dönemindeki devlet kurumları ve sosyal yapısı değişmeden veya çok az değişikliklerle Cumhuriyet Dönemi'nde de sürdürülmüştür. Sonuç olarak devleti bundan böyle bir yıllığına seçilen *consuller* yönetmeye başladı. Böylece başlayan cumhuriyet rejimi kral yetkesinin *Senatus* yetkesine dönüşmesi sonucunu getirdi.

Ne var ki *Senatus* oligarşisi başarılı olacak güçte değildi. Yeni rejim daha başlangıçta zorluklara uğradı; dış baskılar karşısında etkisiz kaldığı gibi üretimi ve ticareti de zayıflatı. Romalılar artık Akdeniz'in güçlü tüccarları değillerdi. O sıra Etrüsklerin egemenlik kurma girişimi Roma'da büyük karışıklıklara yol açtı. Bu arada zengin *pleblerin patricilere* karşı yoksullarla işbirliği yapması *Senatus*'un yönetimle ilgili bazı kararlar alması sonucunu doğurdu, bu kararların başında ülkenin yirmi boya bölünmesi geliyordu.

Aslında yazarın bu bölümde yer verdiği alt başlıklara baktığımızda Roma'da Cumhuriyet Dönemi Tarihi'nin dışta Roma'nın gelişmesinin, içte ise sınıf kavgalarının tarihi olduğunu fark ederiz. İç gelişmeler alanında Roma *plebleri patrici* sınıfıyla savaşımalarında adım adım ilerleyerek, Roma'nın yönetiminde gittikçe daha fazla söz sahibi olabilmeyi başarmış. Dışta ise Roma'nın hızla genişlediği görülür: Keltler, Etrüsk kenti Veii, Sabinler ve Samnitlerle yaptığı savaşlar, onu zayıflatmamış aksine güçlendirmiştir. Böylece yaklaşık 50 yıl süren (M.Ö. 343–290) Roma-Samnit Savaşları Roma'nın zaferleriyle sonuçlanmış ve Roma, Latium'un yanı sıra Orta İtalya'nın güneyinde de güçlü bir konuma gelmiştir. Daha sonra Güney İtalya'daki Taras (Tarentum) kentini M.Ö. 272'de eline geçirmesiyle Roma, Güney İtalya'ya da egemen olmuştur.

Batı Akdeniz'e egemen olması ise Kartaca Savaşları ile mümkün olmuştur. Bilindiği gibi Batı Akdeniz'e egemen olma rekabeti yüzünden Kartacalılar ile Romalılar arasında çıkan savaşlar kaynaklarda '*Pön Savaşları*' ya da '*Kartaca Savaşları*' diye bilinir (M.Ö. 264–146). Roma, üç aşamalı olarak gerçekleşen bu savaşlarla Akdeniz Bölgesi ticaretinde söz sahibi olmaya başlarken, aynı zamanda ilk deniz aşırı eyaletlerini de kurmuş bulunmaktaydı. Bir başka deyişle Kartaca Savaşları Roma'ya Akdeniz'in egemeni olma imkânını sağlamıştır. Yani 120 yıla yakın süren mücadelede artık dünya egemenliği iddiasındaki Roma, ezeli bir düşmanını, Eski Doğu'nun Batı Akdeniz'deki son temsilcisini haritadan siliyor. Batı Akdeniz'de rakipsiz bir egemenlik kuruyordu. Çünkü Kartaca'yı ortadan kaldırırken İspanya ve Kuzey Afrika kıyılarını da egemenliği altına alarak buraları birer eyalet (*provincia*) halinde Roma'ya bağlamıştı. Şimdi sıra Doğu Akdeniz'i egemenlik altına almaya gelmişti.

Roma bütün İtalya'ya egemen bir devlet olarak ortaya çıkınca, kaçınılmaz bir zorunlulukla hem güvenliğini korumak hem de ticari çıkarları sağlamak açısından egemenlik alanını Makedonya'nın kuzeyindeki İlyria bölgesine kadar genişletmişti. Bu durum Makedonların canını sıkıyordu. Böylece büyük devlet olmak isteyen Makedonya ile Balkanlar'a sıçrayan Roma'nın çatışması da kaçınılmaz oldu ve M.Ö. 215'de iki devlet M.Ö. 168 yılına kadar sürecek olan Makedonya Savaşları'na başlamış oldular. Bu savaşta tıpkı Kartaca Savaşları gibi üç aşamalı olarak gelişmiş ve sonuçta zafer kazanan taraf Roma olmuştur. Ege havzasında Roma egemenliğine karşı son direnişin de kırılması anlamına gelen Makedonya Savaşları sonucunda Roma artık hem Doğu Akdeniz'de egemenliği kesin bir biçimde kurmanın eşğine gelmişti hem de Büyük İskender'in mirasına konmak üzereydi.

Bu arada Romalılar'ın bir yandan Kartaca Savaşları ile öbür yandan Makedonya Krallığı ile II. Makedonya Savaşı'nı (M.Ö. 200-197) sürdürmesinden yararlanan Suriye'deki Seleukos Krallığı, önce Anadolu'nun büyük kısmını, ardından Ege adalarını alarak Boğazlara ve Yunanistan'a göz dikti. Sonuç olarak Roma ordusuyla Seleukos Kralı III. Antiokhos, Sipylos dağı yakınındaki Magnesia'da (Manisa) karşılaştı ve Antiokhos, Roma karşısında büyük bir yenilgi aldı (M.Ö. 190). Phrygia'daki Apameia (Dinar) kentinde bir anlaşma imzalandı ve buna göre Antiokhos, Toroslar'a kadar bütün Anadolu'yu Roma'ya terk etti ve ağır bir tazminat ödemeyi kabul etti (M.Ö. 188).

Diğer yandan yukarıda değinildiği gibi Roma'nın genişleme sürecinde yapılan savaşlar sırasında içerde de çeşitli mücadelelerin verildiğine dikkat çekmiştik. Gerçekten içerde temelde toprak dağılımındaki eşitsizlikten ve topraktan kopmaktan doğan sorunlardan dolayı sosyal çatışmalar baş

göstermiştir. Bu nedenle söz konusu iç savaşlar, reform çalışmaları ve ne yazık ki Cumhuriyet'in yıkılması görüleceği üzere *Gracchus Kardeşlerin Reformları; Marius'un Askeri Başarıları ve Ordu Reformu; Müttefik Savaşı; Mithridates Savaşları; Dictator Sulla ve Reformları; Pompeius; Caesar ve Birinci Triumvir'lik; İkinci Triumvir'lik* ile *Octavianus, Antonius ve Kleopatra'ya Karşı* alt başlıklarının konusunu oluşturmuştur.

V) *İmparatorluk - Principatus Dönemi* (s.224–288): Bu bölümde yazarımız Eski Roma Tarihi içinde yer alan İmparatorluk Dönemi'nin ilk üç yüzyılını ele almaktadır. Başka bir deyişle, 23 Eylül 63'te Roma'da dünyaya gelen, Iulius Caesar'ın yeğeni ve yasal mirasçısı olan Octavianus'un M.Ö. 27 yılında Augustus (kutsal) unvanıyla tahta geçmesinden başlayarak esas adı Diocles olan Diocletianus'un imparator ilan edildiği M.S. yaklaşık 284 yılına kadar devam eden *Roma'nın İmparatorluk-Principatus Dönemi*'ne değinmektedir. Yazarımız birbiri ardına tahta geçen imparatorları –*Augustus* (M.Ö. 27-M.S. 24), *Tiberius* (M.S. 14-37); *Caligula* (M.S. 37-41); *Claudius* (M.S. 41-54); *Nero* (M.S. 54-68); *Galba* (M.S. 68-69); *Otho* (M.S. 69); *Vitellus* (M.S. 69); *Vespasianus* (M.S. 69-79); *Titus* (M.S. 79-81); *Domitianus* (M.S. 81-96); *Nerva* (M.S. 96-98); *Traianus* (M.S. 98-117); *Hadrianus* (M.S. 117-138) *Antoninus Pius* (M.S. 138-161); *Marcus Aurelius* (M.S. 161-180) ve *Lucius Verus* (M.S. 161-169); *Commodus* (M.S. 180-193); *Pertinax* (M.S. 193); *Didius Iulianus* (M.S. 193); *Pescennius Niger* (M.S. 193-194); *Clodius Albinus* (M.S. 195-197); *Septimius Severus* (M.S. 193-211); *Caracalla* (M.S. 211-217) ve *Geta* (M.S. 211); *Macrinus* (M.S. 217-218); *Diadumenianus* (M.S. 218); *Elagabalus* (M.S. 218-222); *Severus Alexander* (M.S. 222-235); *Maximinus Thrax* (M.S. 235-238); *I. Gordianus*, *II. Gordianus*, *Pupienus*, *Balbinus* (M.S. 238); *III. Gordianus* (M.S. 238-244); *I. Philippus* (M.S. 244-249); *Traianus Decius* (M.S. 249-251); *Trebonianus Gallus* (M.S. 251-253); *Aemilianus* (M.S. 253); *Valerianus* (M.S. 253-260); *Gallienus* (M.S. 253-268); *Postumus* (M.S. 260-268); *II. Claudius* (M.S. 268-270); *Quintillus* (M.S. 270); *Aurelianus* (M.S. 270-275); *Tacitus* (M.S. 275-276); *Florianus* (M.S. 276); *Probus* (M.S. 276-282); *Carus* (M.S. 282-283); *Carinus* (M.S. 283-285) ve *Numerianus* (M.S. 283-284)- sıralı bir şekilde vererek Principatus Dönemi olaylarını bize ana hatlarıyla göstermektedir.

VI) *İmparatorluk - Dominatus Dönemi* (s.289–307): Üçüncü yüzyılın sonu ve dördüncü yüzyılın başlarında Diocletianus (M.S. 284–305) ve Constantinus (M.S. 305–306) çöküşe dur demeyi başardı, fakat imparatorluk asla ilk iki yüzyıldaki istikrara kavuşamadı ve imparatorlar da hayatlarından emin olamadılar. Kaçınılmaz çöküş dördüncü yüzyılın ikinci yarısında başladı. Düşen üretim yüzünden ortaya çıkan mali kriz ve içindeki gerginlik her şeyi hızlandırdı. Belki tek başına bu etkenler de imparatorluğun çöküşüne neden olabilirdi, ama öngörülemeyen barbar saldırılarına karşı otoritenin tepki göstermemesi çürümenin iyice artmasına sebep oldu. Bu süreç bazı bölgelerde diğerlerine göre daha hızlı gelişti ve batının gerileyişi doğuya kıyasla daha dramatik oldu. İmparatorlar bunun bedelini hayatlarıyla ödediler.

İşte bu konuların ele alındığı ikinci kısmın altıncı bölümü Roma İmparatorluğu'nu ikiye ayıran İmparator Theodosius (M.S. 379–395) ile sona ermektedir.

VII) *Bölünen İmparatorluk* (s.308–310): Bu son bölümde ise yazarımız, Theodosius'un ikiye ayırmış olduğu İmparatorluğu, Batı Roma İmparatorları ve Doğu Roma İmparatorları alt başlıkları altında göstermektedir.

Sonuç:

Yazar, iki kısımdan oluşan eserinde özetle daha önce ayrı ayrı ele alınan Eski Yunan ve Roma tarihlerini yeni araştırmalar ve yayınların ışığı altında tek bir eserde toplayarak kendi ifadesiyle iddiadan uzak bir 'Giriş' ya da 'El Kitabı' niteliğinde tutmak istemiştir. Kitap, üç yıllık yoğun bir çalışma sonunda ve özellikle 1990'lı yıllardan sonra yayımlanmış kitaplardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Bu bağlamda tanıtımını yaptığımız kitap incelendiğinde gerçekten bugünkü Batı uygarlığının temelini oluşturan Eski Yunan ve Roma dünyası kitabın iki kısmını oluşturmakta ancak metnin içine yer yer konulan çerçeve yazılar ile ele alınan konular yazar tarafından desteklenmekte ve bizlerin siyasal tarih dışındaki kültürel unsurlara da dikkatimizi çekmesi amaçlanmaktadır. Bence yazarımız amacına ulaşmıştır.

Aynı şekilde hem Eski Yunan Tarihi hem Eski Roma Tarihi kısımlarının ilk bölümünde yer alan antik kaynakların ve modern eserlerin çeşitliliğine ilişkin noktaların vurgulandığı *Kaynaklar* bölümü hem de kitabın sonuna konulan zengin Kaynakça ile de yazar, bu konularda yayımlanmış kitapları daha geniş bir perspektiften okumak isteyenlerin istifadesine sunmaktadır.

Kısacası yazarımızın yaptığı katkılar - *Eski Yunan Tarihinin Kaynakları; Eski Yunan Tarihi İçin Kronoloji Cetveli; Eski Roma Tarihinin Kaynakları; Eski Roma Tarihi İçin Kronoloji Cetveli; Roma İmparatorları Listesi; Sözlük; Harita ve Resimlerin Listesi; Kişi ve Yer Adları Dizini*- sayesinde okuyucu Eski Yunan ve Roma Tarihi'nin inceliklerini görmektedir. Dahası Eski Batı uygarlıklar dünyasının kapılarını aralayarak antikçağ tarihine damgasını vuran olay ve kişilere vakıf olmaktadır.

TEKİN'in üç yıllık yoğun bir çalışmasının ürünü olan bu kitap incelendiğinde gerçekten 1990'lı yıllardan sonra yayımlanmış kitaplardan yararlanarak pek çok kişinin katkısıyla Eski Yunan ve Roma Tarihi'nin bir arada ele alınan hacimli bir kitap olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Özet olarak bu çalışmayı benzerlerinden ayıran iki uygarlığı bir arada ele alması özelliği dışında yazarın metin içinde verdiği çerçeve yazıdır. Sonuç olarak söz konusu eser, yazarımız tarafından her ne kadar iddiadan uzak bir 'Giriş' ya da 'El Kitabı' niteliğinde değerlendirilse de şahsım adına kitap genel havası itibarıyla Eski Yunan ve Roma Tarihi'ni bir arada ele alan ve uzun yılların bilgi birikimini bizlere aktaran zengin kaynakçaya sahip özel bir çalışmadır.